

El català: una llengua en regressió?

Adolf Boldú Benet

Aquest article té com a finalitat mostrar amb exemples reals i quotidians l'actitud d'una gran part de la societat catalana per mitjà dels seus usos lingüístics. Iniciarem aquestes línies amb una primera part que tractarà aquests usos dins l'àmbit escolar, mentre que la segona ho farà en relació als usos més generals dins la Catalunya actual.

L'objectiu principal és que el lector contrasti els exemples oferts, amb el suposat *adoctrinamiento* que pateix la comunitat catalana per part del seu govern, acusació feta pels mitjans de comunicació espanyols, atíats pel govern central. Un concepte com aquest no hauria pas de ser negatiu, atès que en un sentit estricte *adoctrinar* significa 'instruir algú en alguna cosa'. Però el Govern espanyol i l'opinió pública l'han vestit maquiavèl·licament amb un valor negatiu en el sentit de manegar un rentat de cervell als estudiants i, de retruc, a la societat catalana. Seguint aquesta premissa, la gent que supera els quaranta-cinc anys hauria de seguir les directrius d'un pensament feixista al qual van estar exposats en els seus anys d'escola i preceptes franquistes. Al mateix temps, val a dir que l'article actual vol demostrar que, si l'escola catalana ha adoctrinat i continua adoctrinant avui dia els alumnes, en aquest cas, en termes lingüístics o d'usos lingüístics, potser l'estat i l'ús oral del català actualment serien excel·lents o, com a mínim, millors.

Faig l'observació que tots els exemples estan basats en casos verídics que he pogut veure com a professor de llengua catalana, amb una experiència de trenta-dos anys trepitjant aules d'ESO i batxillerat d'instituts urbans o rurals, així com d'experiències abundants viscudes d'una manera quotidiana i que el lector podrà considerar, com a mínim, versemblants.

PRIMERA PART: Àmbit escolar

Bastants alumnes de llengua materna castellana, que durant la primària han usat el català com a llengua a les classes i en moments de lleure, gràcies a la immersió en aquest idioma, passen a expressar-se gairebé sempre en castellà durant l'ESO i posteriorment, i alguns fins i tot mostren certa hostilitat a fer-ho en català.

Una gran part de l'alumnat catalanoparlant es passa al castellà si s'adreça a un company que parla en aquesta llengua, sense adonar-se, o potser sí, que aquest rep classes en català i que fa anys que estudia la llengua catalana com ells.

Quan s'exposa a l'aula el tema dels dialectes del català, sempre hi ha reaccions d'una certa part de l'alumnat, negant, per exemple, que el valencià o el balear siguin variants de la llengua catalana. I ho expressen, evidentment, sense arguments. Caldria investigar d'on han tret aquesta idea...

Tot i que l'alumnat nouvingut, en arribar als centres escolars, rep classes inten-

sives de llengua catalana, la majoria de l'alumnat s'hi dirigeix en llengua castellana, i el descol·loca. Hem de tenir present que una part important dels nouvinguts procedeixen de països plurilingües i que estan acostumats a haver d'aprendre diverses llengües amb total normalitat.

Certs alumnes nouvinguts consideren el català com un destorb o quelcom inútil quan s'adonen que només l'han d'utilitzar amb el professorat que li imparteix les classes en català, a part de comprovar que, quan surt del centre educatiu, gairebé tothom se li adreça en castellà, al carrer, a les botigues, als bars, a les institucions, etc.

L'alumnat nouvingut, en arribar als centres escolars, rep classes intensives de llengua catalana, la majoria de l'alumnat s'hi dirigeix en llengua castellana

Una porció important del professorat actua d'una manera similar. Si bé fa les classes en català, quan s'ha de dirigir a algun alumne que li parla en castellà, el primer canvia a aquest idioma. I quan es troba amb ell fora de l'aula, normalment li parla en castellà.

Força professors, però també gent de la direcció del centre, de l'Administració, conserges, etc. parlen sovint en castellà quan s'han d'adreçar als pares, tècnics de manteniment, etc., quan aquests usen el castellà. El mateix passa quan es comuniquen per telèfon amb ells.

Els reglaments de règim intern i els plans lingüístics de centre defensen la llengua catalana com a idioma vehicular dels centres, però això, com hem pogut comprovar, no es compleix gaire. Sí que és veritat que el català s'utilitza en la majoria de les classes, que molts dels llibres de text són en català i els avisos, cartells, noms de les aules, la correspondència, els actes públics, etc. també es reproduïen en aquesta llengua. Però es pot comprovar que en altres situacions, sobretot orals, la cosa canvia. I ens hauríem de preguntar: si la norma és

tan precisa sobre els usos lingüístics dins els centres i la majoria dels seus integrants estan capacitats per a usar i entendre el català —atès que fa anys que viuen a Catalunya, o hi han viscut sempre, rebent les classes de català i en català—, com és que una gran part dels catalanoparlants es passa al castellà quan algú se'ls adreça en aquesta llengua, subratllant, potser inconscientment, la idea que el castellà és la llengua realment important i útil? O és també tot plegat a causa de *l'adoctrinamiento*?

SEGONA PART: Diversos àmbits socials

Fent vida de carrer és molt habitual sentir com molta gent catalanoparlant respon en castellà quan algú se'ls adreça en aquesta llengua. Sobretot a les ciutats mitjanes o grans, força gent de parla catalana usa el castellà quan ha de fer alguna pregunta a un desconegut, i més si sospita que aquest és un immigrant.

A les botigues, bancs, oficines de correus, cinemes, teatres, fires, bars, etc. bastants dels seus treballadors catalanoparlants que estan de cara al públic solen encetar la conversa amb la clientela en castellà, i només es passen al català si aquesta respon en

aquesta llengua. Però, en cas que no ho faci, es produeix l'absurd que ambdues persones catalanoparlants no utilitzen la llengua catalana.

En força restaurants, la carta o les opcions del menú també són en català, però molts clients de parla catalana fan la comanda en castellà si el cambrer també s'hi expressa.

En qui-sap-les entitats públiques, moltes dependents de la Generalitat, passa exactament el mateix que en el paràgraf anterior. Segurament algú defensarà l'argument que s'ha d'usar la llengua del client, o bé que s'ha de respectar el bilingüisme que des del vessant polític i dels mitjans existeix a Catalunya, però que des d'una visió científica és inexistent —de fet, en el món no hi ha gairebé, per no dir gens, països o comunitats

bilingües, perquè això significaria que una gran majoria de la població utilitzaria dues llengües més o menys un mateix nombre de vegades en la seva vida quotidiana, cosa que no passa realment. Sí que hi ha persones bilingües o plurilingües, o sigui gent que domina i utilitza diverses llengües, però no comunitats quasi senceres.

Doncs, tornem a la situació que esmentava: si s'ha de respectar la llengua del client, en aquesta situació el català hi té molt a perdre, perquè el client castellanoparlant podrà parlar sempre en castellà, mentre que el treballador haurà d'usar l'una o l'altra llengua, depenent de la circumstància en què es trobi. I en el tema del respecte al bilingüisme, això significaria que les dues parts —treballador i client— podrien triar la llengua que desitgessin, cosa que, com hem argumentat, no s'esdevé.

Si observem la quantitat de mitjans de comunicació —canals de televisió, emissores de ràdio (realment no tant), periòdics, revistes, etc.—, comprovarem com el castellà hi és majoritàriament més present. Així mateix el cinema, els DVD, els discs Blu-ray, les pel·lícules d'internet que la gent es baixa, els portals de cinema tipus Netflix, etc. són en un 90% en castellà i hi ha una part important de la comunitat catalanoparlant que té el perjudici de no escoltar els films en català, en cas de poder-ho triar. El teatre és un cas a part.

La gran majoria d'esportistes i entrenadors d'elit —i no tanta o gaire elit— que han nascut fora de Catalunya però que s'han criat o fa molts anys que viuen aquí entenen el català però no l'utilitzen mai. No deu ser

gaire inversemblant que l'única llengua dels vestidors, dels entrenaments i dels partits en joc és tan sols el castellà. Els esportistes catalanoparlants deuen poder usar el català molt poques vegades.

Tots els partits polítics, i els seus integrants, que defensen a ultrança el model bilingüe —o fins i tot trilingüe— de l'escola i societat catalanes mai no s'expressen o reaccionen davant els obstacles o problemes a què s'enfronta realment la llengua catalana, però si es produeix el cas que aquesta avança en algun aspecte es posen les mans al cap. Només es preocupen, per tant, del castellà. No havíem quedat que, per a ells, era un precepte crear una escola i la seva societat ben bilingües en què caldria preservar i defensar ambdues llengües?

En moltes ocasions, quan una autoritat espanyola visita Catalunya, només s'expressa en castellà. No crec que dir *Bon dia* o *Adéu* o llegir malament un text en català sigui respectar una llengua que ells consideren també espanyola. Aleshores es produeix el cas que la resta d'oradors catalanoparlants de l'acte concret també s'expressen en castellà *per deferència* envers aquella autoritat. O sigui que per dues o tres persones la gran majoria no pot usar la seva llengua. El mateix passa en congressos, trobades, conferències i reunions, en cas que hi hagi una minoria que no entén el català.

Encara hi ha gent catalanoparlant que diu que s'adreça en castellà a les persones que els parlen en castellà per educació. O sigui que expressar-se en la llengua del país i intentar que l'altre interlocutor no se senti foraster és un acte de mala educació! És evident que els idiomes hi són per a poder-nos comunicar i que, si notem que l'altre no ens entén, el millor serà dirigir-nos-hi en la seva llengua, si la sabem, però fer-ho en castellà de bell antuvi només va en detriment del català i del nostre interlocutor, al qual no farà falta aprendre la llengua del país. Que consti que gairebé tothom faria el mateix en les mateixes circumstàncies en qualsevol país del món.

La introducció de formes castellanques a tots els nivells de la llengua catalana sembla no tenir aturador i sovint sembla com si aquest procés per a moltes persones fos fins i tot positiu i enriquidor de cara a la llengua catalana. N'oferiré només uns quants exemples ben gràfics:

Encara hi ha gent catalanoparlant que diu que s'adreça en castellà a les persones que els parlen en castellà per educació.

forma no catalana. («Veig» en lloc de «Hi veig»; «Vaig» en lloc de «Hi vaig»; «Porta quatre!» en lloc de «Porta'n quatre!»; «Se lo dic» en lloc de «Li ho dic o l'hi dic», i un llarg etcètera.)

- La vocal neutra del dialecte central viu una fase perillosa de substitució per la «a» castellana en molts catalanoparlants.
- Les esses sonores entre vocals, en molts casos, s'ensordeixen seguint la pauta del castellà.
- Les es i os obertes canvien fàcilment a vocals tancades com en castellà, sobretot en parlants del dialecte central.
- Les jotes i les ges fricatives palatals també es pronuncien sordes o es canvien per una «i».
- L'ús dels pronoms febles, tant en forma individual com en combinacions, deixa pas a l'estil de la llengua castellana, desapareixent o imitant la forma no catalana. («Veig» en lloc de «Hi veig»; «Vaig» en lloc de «Hi vaig»; «Porta quatre!» en lloc de «Porta'n quatre!»; «Se lo dic» en lloc de «Li ho dic o l'hi dic», i un llarg etcètera.)
- La sintaxi catalana es troba de cada dia més contaminada amb estructures castellanques que fins fa unes dècades eren impensables. («Tenim que fer-ho», «Anem a veure», «Vull donar-li un petó», «És lo que n'hi ha», «Consisteix en pujar l'escala»...).
- El lèxic del castellà substitueix molt sovint formes catalanes ben vives del català contemporani («apellit», «mansana de cases», «cloaca», «sobaco», «llavero»...).
- Existeix un hàbit ben curiós que consisteix a utilitzar mots o expressions castellanques per a arrodonir un missatge, com si aquestes segones fossin més

Arriba el canvi que tots esperàvem

 FIBRA 50

 FIX inclòs

36,95
1€ / mes*
IVA inclòs

Truca'ns al
1713

 arlem.com

L'Operadora de
Telecomunicacions
de Catalunya

Preus amb IVA inclòs. Permanència de 12 mesos (consulta parlem.com/ penalitzacions per veure detall de les penalitzacions per incompliment). Promoció subjecte a la disponibilitat de cobertura de Fibra.

expressives i acabessin d'arrodonir millor el que s'està dient. («No volien ser vistos i van dir: *tierra, trágame!*»; «Van tancar la porta *a cal y canto*»; «La gent del carrer opina que no *están preparados para esto*», «Tothom els deia: *Fuera! Fuera!*») Tot plegat construeix la imatge d'una població que sobretot utilitza la llengua castellana com a hàbit diari i normal, encara que això no sigui cert. Tanmateix, el que és més perillós és que aquests hàbits segurament són moltes vegades inconscients o, pitjor encara, es consideren «enriquidors» del català.

Els exemples podrien ser més amplis —segur que els lectors recorden altres situacions similars—, però és de creure que amb tot el que hem exposat podem tenir prou arguments per a demostrar que si l'«adoctrinamiento» respecte als usos lingüístics fos veraç, aquests exemples o només una part d'ells no es produirien.

Aquest article no té pas la intenció de mostrar una societat catalana on la llengua catalana pateix una situació desastrosa i sense retorn possible, o uns usos lingüístics totalment negatius en relació a aquesta llengua. És ben cert que s'ha avançat en bastants àmbits des de fa quaranta anys i que el govern català i la societat han lluitat tossudament per la recuperació d'una llengua perseguida i minoritzada. Però també cal no amagar el cap sota l'ala i valorar que, si es continua fent ús dels hàbits aquí exposats, el català s'acabarà convertint o bé en un híbrid o bé en una llengua d'ús social restringit o purament folclòric. |